

ОСОБЛИВОСТІ МЕЖ ГЕОСИСТЕМ ЗАХІДНОГО ПОДІЛЛЯ В МЕЖАХ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Горохівська І.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Проаналізовано конструктивно-географічні підходи до виділення меж Західного Поділля вітчизняними та сучасними авторами. Запропоновано власну інтерпретацію частини меж Західного Поділля з метою подальшого конструктивно-географічного аналізу та розробки оптимізаційних заходів досліджуваної території. Виявлено основні закономірності, що враховуються при проведенні меж, а саме рельєф території, геологічна будова, рослинний та ґрунтовий покрив та їх поєднання. Поділ Західного Поділля на Північне і Південне в даному випадку цілком відповідає генезису території, її геологічній будові і рельєфу, що надасть можливість більш адекватно розробляти заходи щодо оптимізації території.

Ключові слова: Західне Поділля; географічні межі; конструктивно-географічний аналіз; геосистема.

Постановка проблеми. На сьогоднішній час гостро постала проблема збереження та відтворення умовно незмінених і слабо змінених геосистем в цілому. Інтенсивний розвиток промисловості, сільського господарства та інших галузей виробництва призводять до змінення геосистем і появи значної кількості проблем насамперед екологічного спрямування.

Актуальність. Територія Західного Поділля привертає увагу своїм природним різноманіттям. Зазначимо, що через досліджувану територію проходить межа Головного європейського вододілу, що поділяє ріки на басейни Чорного та Балтійського морів. Враховуючи все це, Західне Поділля є унікальним об'єктом для комплексного конструктивно-географічного аналізу та подальшої розробки оптимізаційних заходів щодо охорони навколишнього середовища.

Актуальною на сьогоднішній день є проблема виділення меж Західного Поділля у межах Львівської області, оскільки для комплексного конструктивно-географічного аналізу перш за все необхідно знати чіткі межі досліджуваної території.

Аналіз останніх досліджень. Межам Поділля присвятили свої праці такі вчені, як С. Рудницький, В. Тессейр, К. Геренчук, П. Цись, Б. Муха, О. Маринич, П. Шищенко, П. Дем'янчук, Г. Денисик та інші. Кожен з них має свій підхід до виділення Західного Поділля як фізико-географічної одиниці.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає П. Цись [7] Подільська височина є самостійною одиницею в межах Волино-Подільської височини, вона є одночасно і геоморфологічною підобластю Волино-Поділля. Подільська височина має чітко виражені границі. На північній – захід від Львова Подільська височина переходить у вузьке пасмо Розточчя, яке сполучає Поділля з Люблінською височиною Польщі. В напрямі Шепетівка-Кременець-Золочів-Гринів височина утворює чітко виражений уступ до півночі, відомий під назвою

Гологоро-Кременецького. Північний край Поділля звичайно поділяють на Гологори (між Гриневом і Золочевом), Вороняки (між Золочевом і закрутом верхів'я Ікви) і «Кременецькі гори» (від р. Ікви до р. Збитенки) [7]. В межах Подільської височини В. Г. Боднарчук виділяє Подільське плато, Покуття, Товтри, Розточчя і Опілля, Кременецькі гори [1].

К. І. Геренчук відносить поверхню Поділля до єдиного геоморфологічного ландшафту, який поділяється на три геоморфологічні комплекси (області).

1. Західно – Подільський комплекс

2. Східно- Подільський комплекс (власне Поділля)

3. Північно-Подільський геоморфологічний комплекс (або комплекс північно-східного Поділля) [7]

Західне Поділля ще називають Західно-Подільським горбогір'ям, яке було запропоновано К. І. Геренчуком. Власне до Західно-Подільського горбогір'я часто відносять також і Опілля. В нашому випадку ми будемо розглядати лише Західно-Подільський комплекс, до якого не належить Опілля.

Так, С. Рудницький чітко відмежовує Поділля від Опілля. Ось як він зазначає це у своїй праці [6]: «Вже в країні до північного сходу смуги східного Опілля, тобто з лівого берегу Золотої Липи виразно помітним стає, що загальний характер опільського краєвиду починає зникати. Копулісті обриси горбів приплющуються, верхній лав поземіють та розширюються, збока в північній частині пограничного пояса Опілля лагідніють, в південній виокремлюються щораз виразніше від рівної поверхні горбівинних лав. Днища між поодинокими лавами стають щораз не виразніші, в кінці горбовинний характер околиці зникає зовсім і перед очима мандрівника простягається дуже плоско схвильований простір, з незначними пологими нерівностями поверхні. За північно-східною межею Опілля вступає в свої права плитовий характер височин, слабо долинами розчленований.

Власне Поділля обмежене з півдня яром Дністра, з заходу східним Опіллям, з півночі вододілом. На схід переходить воно через кордон в Росію і простягається там далеко на південний схід між Дністром та Бугом. Лише від річки Студениці поступається плитовий характер знов горбистому».

Щодо сучасних вчених, то Західне Поділля розглядав П. Демянчук та Й. Свинко [3]. Вони його називають Західно-Подільське горбогір'я. До даної території вчені відносять і Опілля, ми ж схилиємось до думки Бондарчука і будемо розглядати Західне Поділля як геоморфологічний комплекс (область), до якого не належить Опілля. Основною відмінністю між Поділлям і Опіллям і прилеглими фізико-географічними областями є рельєф, як було вже зазначено у вищесказаних авторів.

Для виділення конкретної межі Західного Поділля проаналізуємо межі запропоновані кількома авторами. Першою розглянемо межу Західного Поділля яка проведена за ландшафтною картою Б. П. Мухи [4] (рис.1.).

Дана територія охоплює південну частину Бродівського району, північно-східну частину Золочівського району та невелику східну частину Буського району. Автор об'єднав ці ландшафти в подільську групу. Це горбогірно-рівні, пластово-ярусні покриті лесоподібними суглинками, корінними, рідше перевідкладеними флювіо-гляціальними пісками з переважанням сірих лісових суглинкових та дерново-слабопідзолистих супіщаних ґрунтів під буковими, грабовими та сосновими лісами. До виділеної нами території входить Воронезький, Підкамінський та Почаївський ландшафт. Група подільських ландшафтів не складається лише з цих трьох ландшафтів, проте ми обмежились ними, оскільки ландшафти даної групи у фізико-географічному районуванні відносяться до фізико-географічного району Розточчя. Якщо порівнювати територію яка входить в межі Західного Поділля та прилеглі території, в першу чергу слід звернути увагу на рельєф, який значно відрізняється.

Наступною розглянемо межу Західного Поділля виділену О. Мариничем та П. Шищенком [5](рис.2.).

У фізико-географічному районуванні автори назвали її Західноподільська височинна область. Якщо подивитись на рельєф території, то чітко видно різницю між Західноподільською областю та сусідньою областю Малого Полісся. Рівнинність рельєфу Західного Поділля не означає повної одноманітності на всій його території. Навпаки, рельєф її досить різноманітний в окремих частинах. Зокрема, привертає увагу північна частина області, а саме Вороняки, найвища, найбільш горбиста і лісиста її частина. Вони простягаються від

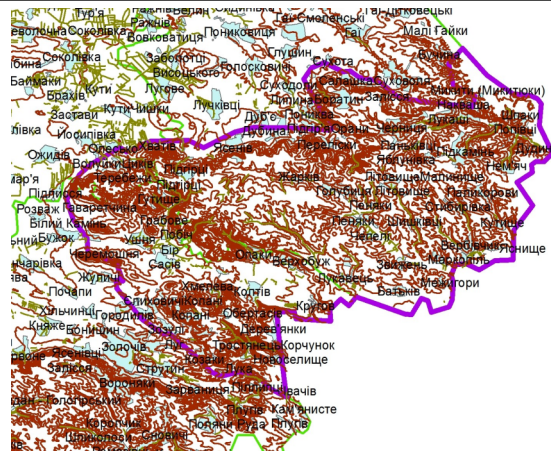

Рис.1. Межа Західного Поділля [4]

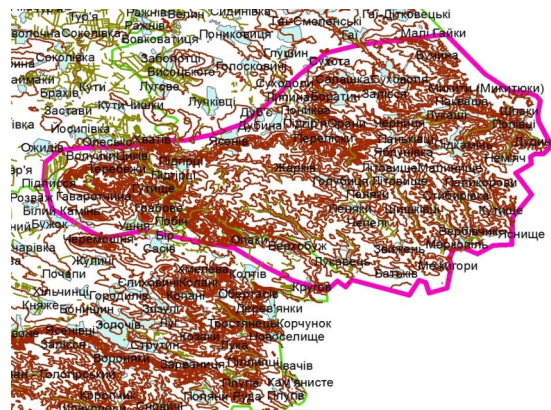

Рис.2. Межа Західного Поділля [5]

Золочева в напрямку до Кременця широкою (20-30 км) смугою горбогір'я з абсолютними висотами 380-440 м, складеного в основі крейдовими мергелями, прикритими на вершинах горбів третинними вапняками та пісковиками. Це горбогір'я розчленоване долинами та балками верхів'ї Ікви, Стиру і Західного Бугу з півночі та Серету і Стрипи – з півдня. Що дозволяє виділити дану територію, як окрему фізико-географічну одиницю.

Останньою розглянемо межу Західного Поділля виділену К. І. Геренчуком та іншими [2] (рис.3.)

Західне Поділля, як вважає автор, розташоване між Розтоцько-Опільською географічною областю на заході і Товтровим кряжем на сході. По іншому він його ще називає Подільське плато. Північна його границя проходить вздовж підніжжя високого уступу, яким це плато переходить у заболочену рівнину Малого Полісся, а південна – по долині Дністра. [2]. Характерними рисами природи цієї географічної області є значна абсолютна висота її поверхні, яка в середньому досягає 350 над рівнем моря, піднімаючись біля північного краю вище 400 м. У ландшафтному відношенні автор відносить територію Західного Поділля до лісостепового типу ландшафту.

Проаналізувавши та порівнявши межі, визначені вище вказаними авторами, нами було запропоновану власну межу частини Західного Поділля (рис. 4).

Дана територія знаходиться у Бродівському, Золочівському та не велика частина у Буському районах. Західна межа з півночі на південь проходить по таких населених пунктах: Малі Гайки – Суховоля – Гаї Суходільські – Пониква – Новичина – Ясенів – Підгірці – Хватів – Олесько – Черемошня – Ушня – Побічі – Опаки – Верхобуж – Колтів – Жуличі – Городилів – Золочів – Пługів. Східна межа з півночі на південь проходить по кордоні Львівської області з Рівненською (від с. Малі Гайки до с. Шпаки) та Тернопільською (від с. Шпаки до с. Пługів) областями. Загальна площа даної території становить 713, 8 км². Межа Західного Поділля виділялась за певними критеріями. До уваги було взято рельєф території, геологічна будова, геоботанічне районування та поширення ґрунтів. Територію Західного Поділля умовно можна поділити на Північне Західне Поділля та Південне Західне Поділля. Межею між північним та південним Західним Поділлям є долина р. Західний Буг. Дану долину не було віднесено до території Західного Поділля, оскільки вона відрізняється своїм рельєфом та геологічними відкладами. Зазначимо, що проведений поділ дасть можливість для детального конструктивно-географічного аналізу території та порівняння між північною та південною частиною Західного Поділля у межах Львівської області. Варто зазначити, що межа проводилась з врахуванням не адміністративних, а фізико-географічних одиниць.

Висновки. Проведений аналіз меж Західного Поділля вищезгаданими авторами та запропонованої межі Західного Поділля дозволяє стверджувати, що сама територія дослідження є цікавим об'єктом для загального конструктивно-географічного аналізу. Про це свідчать різні підходи до виділення меж досліджуваної території. Поділ Західного Поділля на Північне і Південне в даному випадку цілком відповідає генезису території, її геологічній будові і рельєфу, що надасть можливість більш адекватно розробляти заходи щодо оптимізації території.

Список літератури

1. Боднарчук В. Г. Геоморфологія УРСР (геологічний розвиток рельєфу УРСР) / В. Г. Боднарчук. – К.: Рад. шк., 1949 – 223 с.
2. Геренчук К.І. Природно-географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів / К.І. Геренчук, М.М. Койнов, П.М. Цись. – Львів: Вид-во ЛДУ, 1964-220 с.

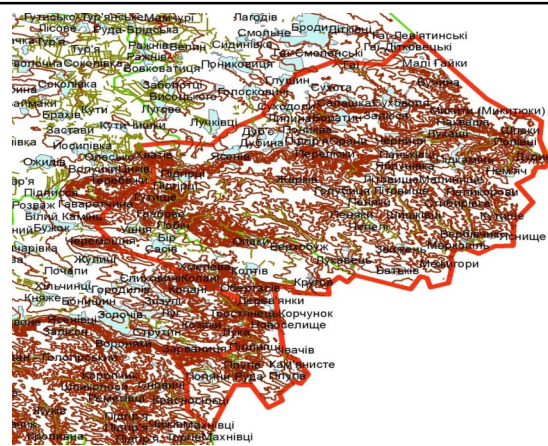

Рис. 3. Межа Західного Поділля [2]

Рис. 4. Межа Західного Поділля

3. Дем'янчук П. М. Західно-Подільське горбогір'я як географічний екотон : монографія / П. М. Дем'янчук, Й. М. Свинко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 208 с.
4. Муха Б.П. Ландшафтна карта Львівської області масштабу 1 : 200 000 // Вісник Львівського ун-ту, серія географічна, 2003, вип.. 29, ч.1. С. 58 – 65.
5. Національний атлас України. // К.: ДНВП «Картографія», 2008.
6. Рудницький С. Знадоби до морфології подільського сточища Дністра / С. Рудницький // Збірник математично-природоописно-лікарської секції Наукового товариства імені Шевченка. – Львів. – 1913. – 303 с.
7. Цись П. М. Геоморфологія УРСР / П. М. Цись. – Вид-тво Львів у-ту, 1962 р.

Горюховская И. Особенности геосистем Западного Подолья в пределах Львовской области. Проанализированы конструктивно-географические подходы к выделению границ Западного Подолья отечественными и современными авторами. Предложено собственную интерпретацию части границ Западного Подолья с целью дальнейшего конструктивно-географического анализа и разработки оптимизационных мероприятий исследуемой территории. Выявлены основные закономерности, которые учитываются при проведении границ, а именно рельеф территории, геологическое строение, растительный и почвенный покров и их сочетания. Разделение Западного Подолья на Северное и Южное в данном случае вполне соответствует генезиса территории, ее геологического строения и рельефа, позволит более адекватно разрабатывать мероприятия по оптимизации территории.

Ключевые слова: Западное Подолье, географические границы, конструктивно-географический анализ, геосистема.

Gorohivska I. Features of extent geosystems of Western Podolia in the Lviv Region. Analyzed the constructive and geographical approach to the selection limits of Western Podillya by domestic and modern authors. Proposed own interpretation of the limits of Western Podillya in order to further constructive and geographical analysis and design optimization measures explored territory. The basic regularities that are considered when conducting boundaries, such as the relief area, geological structure, vegetation and soil cover, and combinations thereof. The division of Western Podillya in Northern and Southern in this case consistent with the genesis of the territory, its geological structure and relief that will enable more adequately develop methods to optimize the area.

Key words: Western Podillya, geographical limits, constructive and geographical analysis, Geosystem.